Anu Mutanen, OTT, julkisoikeuden apulaisprofessori 30.9.2026

LAUSUNTO EDUSKUNNAN PERUSTUSLAKIVALIOKUNNALLE HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE YMPÄRISTÖRIKOSDIREKTIIVIN TÄYTÄNTÖÖNPANOA KOSKEVAKSI LAINSÄÄDÄNNÖKSI (HE 157/2026 VP)

Eduskunnan perustuslakivaliokunnan pyytämänä lausuntona otsikossa mainitusta hallituksen esityksestä esitän kunnioittavasti seuraavan.

Yleistä esityksestä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia, pakkokeinolakia, poliisilakia, kansalaisuuslakia, rajavartiolakia, Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annettua lakia, julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia, vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annettua lakia, rikosrekisterilakia, merenkulun ympäristönsuojelulakia, Suomen talousvyöhykkeestä annettua lakia, vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettua lakia sekä eräitä muita ympäristöalan säädöksiä.

Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset jäterikoksesta, törkeästä jäterikoksesta, ilmakehän heikentämisestä, törkeästä ilmakehän heikentämisestä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, vieraslajirikoksesta, ympäristön tuhoamisesta, metsäkatorikoksesta ja törkeästä metsäkatorikoksesta. Ympäristön turmelemista ja luonnonsuojelurikosta koskeviin säännöksiin tehtäisiin useita muutoksia, joilla säädettäisiin rangaistavaksi uusia tekotapoja tai täsmennettäisiin sääntelyä. Ympäristörikkomusta koskevaan pykälään lisättäisiin tiettyjen uusien ehdotettavien rikosten lievää tekotapaa koskeva säännös.

Lisäksi rikoslain ympäristörikoksia ja luonnonvararikoksia koskeviin lukuihin ehdotetaan säädettäviksi soveltamisalasäännökset, jotka koskisivat viranomaisen myöntämään lupaan perustuvan toiminnan rinnastamista ilman lupaa toimimiseen tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa. Myös törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevia rangaistussäännöksiä täydennettäisiin johtuen ehdotuksesta säätää ympäristön tuhoaminen rangaistavaksi. Oikeushenkilölle määrättävän yhteisösakon asteikkoa koskevaa sääntelyä muutettaisiin. Oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi ehdotettaviin uusiin rikoksiin. Pakkokeinojen soveltamisalaa laajennettaisiin johtuen muutoksista rikoslain rangaistussääntelyyn.

Ehdotetuilla laeilla pantaisiin kansallisesti täytäntöön uuden ympäristörikosdirektiivin mukaiset velvoitteet. Kyse on huhtikuussa 2024 hyväksytystä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivistä (EU) 2024/1203 ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivien 2008/99/EY ja 2009/123/EY korvaamisesta (jäljempänä ympäristörikosdirektiivi), jonka kansallisen täytäntöönpanon määräaika oli 21.5.2026. Direktiivin tarkoituksena on

varmistaa ympäristön entistä tehokkaampi suojelu siten, että Euroopan unionin keskeisen ympäristölainsäädännön vastainen menettely on kaikissa jäsenvaltioissa rangaistavaa ja että rangaistussäännökset täyttävät yhteisen vähimmäistason. Esityksessä ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

Esitykseen sisältyy jakso suhteesta perustuslakiin ja säätämisjärjestyksestä (11). Perustuslakijaksossa ehdotuksia on tarkasteltu suhteessa perustuslain 8 §:ään (rikosoikeudellinen laillisuusperiaate), 10 §:ään (yksityiselämän suoja), 20 §:ään (ympäristövastuu), 21 §:ään (oikeusturva ja hyvä hallinto), 22 §:ään (perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaaminen) sekä 120 §:ään Ahvenanmaan erityisasemasta. Jaksossa on myös viitattu perustuslain 7 §:ään (oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen) ja 15 §:ään (omaisuuden suoja). Perustuslakijaksossa on myös viitattu perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöön mainituista säännöksistä. Lisäksi huomioon on otettu asiaan liittyvää EU-oikeutta (ml. EU:n perusoikeuskirja) sekä ihmisoikeusvelvoitteita (Euroopan ihmisoikeussopimus ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva YK:n kansainvälinen yleissopimus).

Hallitus katsoo, että lait voidaan käsitellä tavallisessa säätämisjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi lausunnon. Esityksen mukaan ehdotettuihin lainsäädäntömuutoksiin liittyy kuitenkin perustuslain ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön valossa tulkinnanvaraisia kysymyksiä. Esityksen mukaan (s. 433) ”Perustuslain 8 §:ssä ilmaistuun rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen liittyy sen arviointi, ovatko nykyiseen rikoslain sääntelyyn ehdotettavat muutokset ja täydennykset sekä ehdotettavat uudet rangaistussäännökset riittävän tarkkarajaisia ja täsmällisiä. Perustuslakivaliokunnan korostamaan rangaistusseuraamusten suhteellisuusvaatimukseen liittyy ympäristön turmelemista ja luonnonsuojelurikosta koskevien säännösten täydentäminen uusilla tekotavoilla, minkä johdosta rangaistussääntely ankaroituu merkittävästi joidenkin tekojen kohdalla. Suhteellisuusvaatimuksen kannalta merkityksellisiä ovat myös jäterikoksesta, törkeästä jäterikoksesta, ilmakehän heikentämisestä, törkeästä ilmakehän heikentämisestä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, vieraslajirikoksesta, metsäkatorikoksesta, törkeästä metsäkatorikoksesta ja ympäristön tuhoamisesta ehdotettavat enimmäisrangaistukset ja joidenkin näiden säännösten kattamien tekojen rangaistusasteikkojen merkittävä ankaroituminen. Rangaistussääntelyn ankaroituminen liittyy myös perustuslain 7 §:n 1 momentissa suojattuun henkilökohtaiseen vapauteen. Siltä osin kuin ehdotusten mukaisten rangaistussäännösten myötä rangaistavuuden ala laajenee, olisi arvioitava kriminalisointiperiaatteiden ja perusoikeuksien rajoitusedellytysten täyttymistä. Perustuslain 10 §:ssä turvattua luottamuksellisen viestin salaisuutta koskee erityisesti sen arvioiminen, onko perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa hyväksyttävää, että törkeä jäterikos ja ympäristön tuhoaminen lisättäisiin telekuuntelun käytön perusterikoksiin, sekä uuden ydinenergialain ja säteilylain viranomaisten tarkastusoikeuksia koskevien säännösten täydentämisen arviointi. Perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan ja siihen liittyvän luottamuksensuojan periaatteen kannalta arvioitavana olisi kysymys rikoslain 48 ja 48 a lukuihin ehdotettavasta soveltamisalasäännöksestä, jonka mukaan luvan nojalla toimiminen rinnastettaisiin tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa ilman lupaa toimimiseen.”

Arviointi

Yleisarvio

Esityksellä rikoslakiin lisättäisiin useita uusia rangaistussäännöksiä. Rangaistavuuden alaa laajennettaisiin tietyiltä osin uusiin tekoihin ja joiltakin osin rangaistussääntely ankaroituisi selvästi, kun aiemmin sakolla rangaistavista teoista olisi jatkossa mahdollista tuomita verraten ankarakin vankeusrangaistus. Kyse olisi merkittävistä muutoksista. Pidän tähän nähden erikoisena sitä, että esityksessä on todettu (s. 407), että rangaistussäännöksiä koskevilla muutoksilla ei arvioida olevan erityisen merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi ympäristörikoksia koskevien rikosilmoitusten määrään tai rangaistuskäytäntöön. Yhdyn kuitenkin samassa yhteydessä tehtyyn johtopäätökseen siitä, että ehdotettavien muutosten vaikutuksia on perusteltua seurata ja arvioida tarkoituksenmukaisin tavoin.

Ehdotetut muutokset perustuvat EU-direktiiviin eli Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Perustuslakivaliokunta on todennut tällaisen yhteyden sääntelyn hyväksyttävyyttä tukevaksi seikaksi (ks. esim. PeVL 38/2012 vp, s. 3/I). Edellinen ympäristörikosdirektiivi (2008) pantiin Suomessa täytäntöön lainsäädännöllä vuonna 2010 ilman perustuslakivaliokunnan myötävaikutusta.

Esityksessä on kyse lainsäädäntömuutoksista, joiden tarkoituksena on vahvistaa ympäristönsuojelua. Rikoslain 48 ja 48 a lukujen voimassa olevilla rangaistussäännöksillä suojataan ympäristöä, luonnon monimuotoisuutta ja luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä välillisesti myös ihmisten terveyttä. Esityksen tavoitteet kytkeytyvät siten keskeisesti vastuuta ympäristöstä koskevaan perustuslain 20 §:ään. Esityksen tavoitteita ja ehdotetun sääntelyn perusteita voi pitää lähtökohtaisesti hyväksyttävinä. Rikoslain säännöksiin ehdotettavilla muutoksilla ja ehdotettavilla uusilla rangaistussäännöksillä voi katsoa olevan hyväksyttävä tavoite ja painava yhteiskunnallinen tarve.

Kansainvälisten velvoitteiden täytäntöönpanossa on joka tapauksessa toteutettava perus- ja ihmisoikeuksista johtuvat velvoitteet. Esityksen perustuslakijaksossa on tarkasteltu ehdotusten suhdetta perustuslakiin hyvin kattavasti ja perusteellisesti. Ehdotuksia on arvioitu asiassa olennaisten perustuslainsäännösten ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön valossa. Tehty perustuslainmukaisuuden arviointi muodostaa mielestäni monelta osin esimerkin hyvästä lainvalmistelusta. En katso siksi tarpeelliseksi toistaa esityksessä esitettyjä valtiosääntöoikeudellisia perusteita.

Ehdotukset ovat relevantteja useiden perusoikeuksien kannalta. Ehdotettu sääntely on merkityksellistä erityisesti perustuslain 8 §:ssä säädetyn rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen, 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan ja 21 §:n oikeusturvasäännöksen kannalta. Lisäksi ehdotus liittyy perustuslain 22 §:ään, jossa säädetään perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamisesta. Ehdotuksilla on merkitystä myös perustuslain 120 §:ssä säädetyn Ahvenanmaan erityisaseman kannalta.

Perustuslakivaliokunnalle esityksessä kohdennettuja tulkintakysymyksiä perustuslain 8 §:n mukaisesta rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta, 10 §:n mukaisesta yksityiselämänsuojasta sekä 21 §:ssä säädetystä oikeusturvasta on arvioni mukaan tarkasteltu

perustuslakijaksossa tavalla, johon voi perusteiltaan yhtyä. Esityksessä on ylipäänsä pyritty ottamaan huomioon perustuslakivaliokunnan aiemmat linjaukset mainituista säännöksistä. Toisaalta ehdotettu merkitsee poikkeamia etenkin täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden sekä oikeasuhtaisuuden vaatimuksesta.

Katson tarpeelliseksi kiinnittää seuraavassa erikseen huomiota ehdotetun sääntelyn täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen sekä oikeasuhtaisuuteen perustuslain 8 §:n mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Lisäksi tuon esille näkökohtia perustuslain 10 §:n mukaisesta yksityiselämän suojasta.

Täsmällisyys ja tarkkarajaisuus

Perustuslain 8 §:n mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta merkityksellisiä ovat rikoslakiin ehdotettavat muutokset, joilla laajennettaisiin rangaistavan käyttäytymisen alaa tai säädettäisiin nykyistä ankarammista rikosoikeudellisista seuraamuksista. Rikosoikeudellista sääntelyä myös osin täsmennettäisiin. Rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen kuuluu olennaisena osana vaatimus sääntelyn täsmällisyydestä.

Rikoslain 48 ja 48 a lukuun ehdotetut säännökset ovat laajoja ja sisältävät runsaasti viittauksia aineelliseen lainsäädäntöön. Usean ehdotetun muutoksen osalta rangaistavan menettelyn alaa on vaikea hahmottaa ja ennakoida, mitä on pidettävä ongelmallisena perustuslain 8 §:n mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Esimerkiksi vieraslajirikosta (rikoslain 48 luvun 4 g §) koskeva ehdotettu sääntely on monitahoisuudessaan ja yksityiskohtaisuudessaan epäselväksi jäävää. Myös esimerkiksi metsäkatorikoksen (48 a luvun 3 c §) tunnusmerkistöstä on vaikea hahmottaa kielletty menettely niin, että rikosvastuu olisi tekijän näkökulmasta ennakoitavissa. Erityistä haasteellisuutta sääntelyn täsmällisyyteen ja tarkkarajaisuuteen nähden vaikuttaa liittyvän EU:n antamien asetusten vastaisen menettelyn rangaistavaksi säätämiseen.

Esityksestä ilmenee, että valmisteluvaiheessa saadussa lausuntopalautteessa tuotiin esille merkittävä määrä täsmentämistä kaipaavia säännösehdotuksia. Merkille pantavaa kuitenkin on, ettei esityksessä ole juurikaan päädytty korjaamaan esille nostettuja täsmällisyyden ongelmia (mm. jakso 6.2.1).

Toisaalta on syytä panna merkille, että rikosoikeudellisen EU-sääntelyn toimeenpanoon liittyy ilmiselvästi ongelmallisuutta, jossa ylikansallista sääntelyä on vaikea sovittaa yhteen kotimaisten perusoikeusvaatimusten kanssa. Tämä huomio koskee esimerkiksi blankotyyppisten rangaistussäännösten suhdetta perustuslain 8 §:stä johtuviin kriteereihin (ks. PeVM 25/1994 vp). Rangaistussäännösten mukaisten rangaistavien tekojen yksityiskohtainen sisältö määriteltäisiin aineellisessa ympäristölainsäädännössä. Tältä osin kyse olisi luonteeltaan blankotyyppisistä rangaistussäännöksistä. Vaikka blankorangaistussääntelyyn on perustuslakivaliokunnan käytännössä suhtauduttu lähtökohtaisesti torjuvasti, sen käyttäminen on mahdollista edellyttäen, että tällaiselle sääntelylle asetetut edellytykset täyttyvät. Esimerkiksi rikoslain 48 luvun sääntely perustuu blankotyyppiselle sääntelytekniikalle. Esityksessä (s. 424–427) on tunnistettu, että blankorangaistussääntelylle asetettujen edellytysten huomioon ottaminen on kysymyksessä

olevan sääntelyhankkeen yhteydessä ollut poikkeuksellisen haastavaa. Samalla on todettu myös, että mainitut edellytykset on kuitenkin otettu huomioon esityksen valmistelussa.

Havaintojeni mukaan esityksessä on pyritty ottamaan huomioon rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta johtuvat täsmällisyyden vaatimukset. Esityksessä on muun muassa esitetty säännöskohtaisissa perusteluissa runsaasti esimerkkejä. Lisäksi on myönteistä, että on tuotu avoimesti esille haastavia kohtia ja sääntelyn laatimisen vaikeutta.

Paikoin on kuitenkin mielestäni omaksuttu tarpeettoman kielteinen kanta täsmentämisen mahdollisuuksiin. On esimerkiksi kysyttävä, olisiko tätä poikkeuksellisen epäselvää kokonaisuudessa voinut harkita selvennettävän esimerkiksi määritelmäsäännöksin. Esimerkiksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi niin sanotun REACH-asetuksen ja tiettyjen muiden EU:n antamien asetusten vastaista aineen markkinoille saattamista koskeva tekotapa. Myös ehdotettavassa uudessa ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevassa säännöksessä (rikoslain 48 luvun 4 e §) tekotapana olisi tuotteen markkinoille saattaminen. Esityksessä (s. 427) on päädytty siihen, että rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ei voida katsoa välttämättä edellyttävän, että markkinoille saattaminen määriteltäisiin nimenomaisesti rikoslaissa, vaikka markkinoille saattamisen merkityssisältö voi jossain määrin vaihdella. Pääsääntöisesti EU:n antaman asetuksen sisältöä ei tule toistaa kansallisessa lainsäädännössä, mutta tällainen toistaminen lienee mahdollista, sikäli kuin se katsottaisiin välttämättömäksi esimerkiksi selkeyden vuoksi.

Oikeussuhtaisuus

Perustuslain 8 §:ssä säädettyyn rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen kuuluu myös vaatimus sääntelyn suhteellisuudesta. Kysymys oikeasuhtaisuudesta liittyy erityisesti siihen, että ehdotetuissa muutoksissa on kyse laajalti rangaistussääntelyn merkittävästä ankaroitumisesta. Lisäksi ankaroittamisella on merkitystä siltä kannalta, että ehdottomalla vankeusrangaistuksella puututaan perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen.

Rangaistussääntelyn ankaroitumista voidaan tiettyjen tekojen kohdalla pitää erittäin merkittävänä. Ehdotettavassa uudessa rikoslain 9 luvun 5 a §:ssä on huomioitu erilaisten oikeushenkilöiden asema siten, että erityinen, ankarampi asteikko koskisi pykälän kattamien rikosten kohdalla vain kooltaan hyvin suuria ja taloudelliselta asemaltaan kantokykyisimpiä oikeushenkilöitä. Näiden oikeushenkilöiden kohdalla yhteisösakon yläraja nousisi hyvin merkittävästi. Ehdotusta on perusteltu seuraamusjärjestelmän yleis- ja erityisestävyyteen liittyvillä näkökohdilla. Esityksessä on myös yleisesti perusteltu ankarampiin rangaistuksiin johtavia lainsäädäntömuutoksia sillä, että ympäristöä on perusteltua suojata tällaista toimintaa vastaan myös verraten ankarilla rangaistuksilla. Lisäksi rangaistusasteikkoja on vertailu muuhun rikoslain sääntelyyn.

Huomio kiinnittyy siihenkin, että vieraslajirikokselle ehdotettava kolmen vuoden enimmäisrangaistus olisi ankarampi kuin esimerkiksi rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisen ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus. Asteikko myös poikkeaa rikoslain tavanomaisista tyyppirangaistusasteikoista, joissa vähimmäisrangaistuksena on sakkoa ja enimmäisrangaistuksena kaksi vuotta vankeutta. Ehdotettava rangaistusasteikko kuitenkin

perustuu pykälän 1 ja 2 momentin osalta direktiivin 5 artiklan velvoitteisiin. Direktiivi ei näiden tekojen osalta mahdollista alempaa enimmäisrangaistusta kuin kolme vuotta vankeutta. Tällaisella perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on voitu poiketa (ks. LaVM 29/2014 vp, s. 3). Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen ehdotettua rangaistusten ankaroittamista voi pitää hyväksyttävänä ja oikeasuhtaisena.

Yksityiselämän suoja

Pakkokeinolakiin ehdotettavat muutokset sekä ehdotukset, jotka koskevat pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa tehtävää tarkastusta (säteilylain 176 §:n 2 momentti ja uuden ydinenergialain 358 §:n 3 momentti) ovat merkityksellisiä perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan kannalta.

Ehdotettu sääntely tarkoittaisi, että rikostutkinnassa olisi käytettävissä nykyistä enemmän pakkokeinoja, millä olisi vaikutusta niihin henkilöihin, joihin mainittuja keinoja kohdistettaisiin. Tämä koskee erityisesti ehdotettuja uusia kriminalisointeja (jäterikosta, ilmakehän heikentämistä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja näiden rikosten törkeitä tekomuotoja sekä vieraslajirikosta), joiden mukaisesti rangaistavaksi säädettäisiin tiettyjä tekoja, jotka nykyisin on kriminalisoitu aineellisessa ympäristölainsäädännössä sakonuhkaisissa rangaistussäännöksissä tai sanktioitu hallinnollisin seuraamusmaksuin. Myös esimerkiksi metsäkatorikosta koskevalla uudella kriminalisoinnilla olisi vaikutusta niihin henkilöihin, joihin kohdistettaisiin mainitun rikoksen tutkinnassa käytettäviä pakkokeinoja.

Pakkokeinojen käyttö merkitsee usein puuttumista niiden kohteina olevien henkilöiden perusoikeuksiin, kuten perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen, 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan sekä 15 §:ssä turvattuun omaisuuden suojaan. Rikoksesta epäillyn perusoikeuksiin puututaan erityisesti salaisiin pakkokeinoihin kuuluvalla telekuuntelulla, joka rajoittaa perustuslain 10 §:ssä turvattua yksityiselämän suojaa ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa.

Esityksessä on ehdotettu, että telekuuntelun käyttöedellytyksiä koskevaan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin perusterikoslistaan lisättäisiin törkeä jäterikos ja ympäristön tuhoaminen. Telekuuntelu tulisi lisäksi mahdolliseksi terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen kohdalla sen johdosta, että rikoslain 34 a luvun 2 §:n mukaiset terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset ovat pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 11 kohdan mukaisesti telekuuntelun perusterikoksia. Samalla kyseisistä rikoksista tulisi pakkokeinolain 10 luvun 4 §:n 1 momentin nojalla myös telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen perusterikoksia ja 27 §:n 2 momentin nojalla myös peitetoiminnan perusterikoksia. Lisäksi terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen on ehdotettu lisättäväksi eräiden muiden terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten ohella pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n mukaisen asuntokuuntelun perusterikokseksi.

Esityksessä (s. 429) perustellaan ehdotettavien rikosnimikkeiden lisäämistä telekuuntelun perusterikosten piiriin lähinnä rikosten vakavuudella ja sillä, että tämä olisi erityisen

merkityksellistä rikosten ilmitulon tehostamiseksi. Esityksessä (s. 242) on myös todettu, että telekuuntelun käytön voi olettaa rajoittuvan vain joihinkin tapauksiin vuodessa.

Ottaen huomioon telekuuntelun merkitys perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan kannalta jäävät esitetyt perustelut arvioni mukaan riittämättömiksi. On myös syytä huomauttaa, että perusoikeuteen puuttuva vaikutus ei sinänsä riipu esimerkiksi kohdehenkilöiden määrästä. Terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen olisi kuitenkin nähdäkseni sellainen hyvin vakava rikos, ja sen kohdalla voitaisiin katsoa mainitun pakkokeinon käytön mahdollistamisen olevan suhteellisuusvaatimuksen mukaista ja täyttävän hyväksyttävyysedellytyksen sekä edellytyksen painavasta yhteiskunnallisesta tarpeesta samaan tapaan kuin on katsottu muiden terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten kohdalla, jotka on säädetty asuntokuuntelun perusterikoksiksi.

Yksityiselämän suojan kannalta merkityksellistä on myös ehdotettu sääntely toimivaltaisen viranomaisen tarkastusoikeuksista pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan 24. ja 36. lakiehdotuksessa. Säteilylaissa ja uudessa ydinenergialaissa säädetään toimivaltaisen viranomaisen oikeudesta tehdä tarkastus pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan. Mainittuja säännöksiä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että tarkastusoikeus tulisi koskemaan eräitä ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon kannalta merkityksellisiä rikoksia koskevia epäilyjä. Myös tältä osin ehdotetun sääntelyn välttämättömyys perustuslain 10 §:n suojaaman yksityiselämän ja kotirauhan suojan kannalta jää epäselväksi.

Helsingissä 30.9.2026

Anu Mutanen, OTT, julkisoikeuden apulaisprofessori